

УДК 65.338.712.4

Н.М.МАТВЄЄВА, канд.екон.наук, Р.М.КАДУН

Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова

ФОРМУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ПІДХОДУ ЩОДО ОЗЕЛЕНЕННЯ МІСТ

Окреслено коло проблематичних питань галузі озеленення, та сформовані напрями щодо вертикального озеленення як раціонального шляху, який дозволить підвищити якість життя мешканців міста.

Очерчен круг проблемних вопросов отрасли озеленения, и сформированы направления по вертикальному озеленению как рациональному пути, который позволит повысить качество жизни населения города.

Is outlined the circle of the challenges of the industry of greenery and formed the direction of vertical gardening as a sustainable path, which will improve the quality of life of the population of the city.

Ключові слова: озеленення, вертикальне озеленення, якість життя, санітарна очистка, благоустрій.

Екологічна ситуація для усіх розвинених країн є предметом особливої уваги влади всіх рівнів, політичних партій і громадських рухів, засобів масової інформації та населення. Гострота питань економічного регулювання сфери озеленення пов'язана її незадовільним станом, прояви якого спостерігаються у: недостатньому фактичному рівні озеленення територій України, що призводить до збільшення захворюваності населення; зростанні техногенного і антропогенного тиску на рослинність, що зменшує її позитивний вплив на середовище; відсутності економічно обґрунтованого фінансування заходів з озеленення на всіх рівнях; недосконалості нормативно-законодавчої бази; незадовільному фінансово-господарському стані підприємств з обслуговування зелених насаджень та ін. Із зростанням міста, розвитком його промисловості, стає все більш складною проблема охорони навколишнього середовища, створення нормальних умов для життя і діяльності людини. Відомо, що жителі великих міст в 15 разів частіше, ніж жителі передмість, скаржаться на стан свого здоров'я. Численні дослідження підтвердили, що це безпосередньо пов'язано з поганою якістю повітря, високим рівнем шуму, великою кількістю найрізноманітніших синтетичних матеріалів і високим рівнем електромагнітних випромінювань.

Проблематика питань пов'язаних з озелененням у розвитку території висвітлена у наукових працях Б.М. Данілішина, [2]. Містобудівні та економічні аспекти озеленення досліджено у Крижановської Н.Я., Бурак О.М., Заець Р., Нечаєвої Т. [1,6,7,9], які розглядали проблеми озеленення і благоустрою міст.

Але не зважаючи на детальне вивчення питань, пов'язаних з економічним регулювання сфери озеленення, існує багато невизначених і недостатньо розроблених підходів до раціонального природокористування. Необхідно сформуванати новий комплексний альтернативний підхід щодо озеленення міст, який дозволить системі озеленення підвищити якість життя мешканців у регіонах та містах.

Одна з актуальних проблем сучасного містобудування являє собою благоустрій міст. Благоустрій міст вирішує задачі створення сприятливого життєвого середовища із забезпеченням комфортних умов для усіх видів діяльності населення. Благоустрій складається з ряду заходів щодо поліпшення санітарно-гігієнічних умов житлової забудови, транспортного та інженерного обслуговування населення, штучного освітлення міських територій та оснащення їх необхідним обладнанням, оздоровленню міського середовища за допомогою озеленення, а також засобами санітарної очистки [2, 11].

Сучасний стан галузі характеризується:

1. На рівні об'єкта галузі (озеленення та благоустрою відкритих просторів). Існуючі озеленені відкриті простори знаходяться в стані повільної стагнації .

2. На рівні планування. Відсутні програмні й планові документи з утримання та подальшого розвитку системи озеленення як міста, так і окремих районів. Відсутня науково-інформаційна база для їх розробки.

3. На рівні проектування. Дефіцит професійних рішень по об'єктах громадського користування. Відсутність професійної експертизи щодо доречності та якості запропонованих рішень, контролю за їх виконанням. Застаріла орієнтація нормативних документів на «анонімного» споживача. Стихійний розвиток ринку проектних послуг щодо приватного сектора.

4. На рівні управління. Неадекватність управлінської структури завданням галузі в рамках концепції сталого розвитку міста. Дефіцит ресурсів (фінансових, кадрових, інформаційних, організаційних). Використання застарілих документів з управління, орієнтованих на соціалістичну модель життєдіяльності [3].

5. На рівні матеріально-технічної бази. Відсутнє структурування матеріально-технічних ресурсів виробничої бази галузі згідно з її завданням. Застаріле обладнання та технології виробництва зеленого господарства.

6. На рівні фінансування. Орієнтація на затратну модель використання бюджетних коштів та благодійних внесків. Відсутність законо-

давчо затверджених тарифів на роботи та інші витрати підприємств галузі й послуг фінансово-кредитної системи.

7. На рівні споживання. Активізація процесів розшарування суспільства за різними ознаками, першочергово за фінансовою спроможністю. Зростання значущості взаємозалежності різних компонентів громадської життєдіяльності та необхідності «розумного» споживання [10].

Важливим кроком на шляху реформування галузі має бути перехід від категорій озеленення міста до категорій його ландшафтно-організації, що відповідає сучасним науковим поглядам на цю сферу [4,7,9]. Тому саме вертикальне озеленення дасть змогу перебудувати уявлення, характерні для минулого етапу розвитку житлово-комунального господарства.

Вертикальне озеленення – це вид озеленення з використанням високорослих рослин, ліан або підстрижених дерев, широко застосовується в облаштуванні благоустрою [5]. Мета вертикального озеленення в короткий термін в умовах нестачі території отримати велику зелену площу, а також оформити, прикрасити фасади та стіни будівель, захистити від перегріву, шуму, пилу, створення зелених стін для ізоляції окремих ділянок одна від одної. Крім того, вертикальне озеленення може мати і суто практичний характер. При підвищеній вологості ґрунту, на якому знаходиться будівля, навколо будинку організують вертикальне озеленення з вологолюбних рослин, які в процесі своєї життєдіяльності поглинають надлишки вологи, осушуючи ґрунт, фундамент і стіни будівлі. А згодом, зелена сітка буде виступати в ролі природного гідроізоляції, оберігаючи стіни будинку від косих дощів, граду та інших природних явищ. Варто зауважити, що вертикальне озеленення також захищає будівлю від пилу і служить шумоізоляцією. Одна з функціональних переваг вертикального озеленення - його здатність фільтрувати повітря у домі.

Вертикальне озеленення широко застосовується у країнах Європейського Союзу, а саме у Болгарії, Нідерландах, Італії, Франції, Німеччині, Бельгії, Угорщині та інших. Особливості клімату цих країн вимагають широкого вживання вертикального озеленення [6]. В'юнкі і декоративні рослини, які плетуться, використовуювані при вертикальному озелененні, збільшують естетичний ефект, оживляють і вносять різноманітність до фасадів будівель, створюють прохолоду, частково поглинають шум і забезпечують зв'язок з деревною і чагарниковою рослинністю на вулицях і бульварах або безпосередньо із зеленими насадженнями. Цей напрям ландшафтного дизайну має швидкі тенденції росту і розповсюдження. Першу зелену стіну створив французь-

кий ботанік і дизайнер Патрік Бланк у 1988 р. [8]. Одна з основних переваг його способу фітодизайну – відсутність традиційних лотків і горщиків, які кріпляться до стін. Спеціальна система автоматичного висотного зрошення зводить вагу вертикального саду та догляд за ним до мінімуму. Досить скоро вертикальне озеленення стало з успіхом використовуватися і як елемент внутрішнього оздоблення музеїв, виставкових залів, ділових центрів, офісів, магазинів.

Вертикальне озеленення – це один з найпростіших і доступних засобів декорування всіяких споруд і споруд. У ландшафтному дизайні вертикальне озеленення на основі в'юнких рослин грає значиму роль, не поступаючись деревам, чагарникам і декоративним композиціям.

Вертикальне озеленення має безліч привабливих сторін, а саме:

- очищення і зволоження повітря;
- збільшення концентрації кисню у повітрі;
- поглинання шуму та пилу;
- економія горизонтальної площі – «живі стіни» розташовують-ся тільки на вертикальних поверхнях;
- легкий догляд, завдяки автоматичній системі поливу та освітлення;
- покращення естетичного вигляду приміщень;
- покращення працездатності людей, зниження стресу;
- мають сучасний екологічний дизайн та вигляд;
- ефективний рекламний інструмент.

Вертикальні композиції рослин можна створювати майже у всіх сучасних будівлях. Головними вимогами є помірний мікроклімат та відповідний рівень освітлення. У місцях, де світла замало, створюється штучне електричне освітлення. Для кожного місця встановлення живої стіни підбираються спеціальні невибагливі види рослин, що успішно ростуть з мінімальним доглядом за ними. Вертикальне озеленення – процес складний, виконанню який, підлягає лише досвідченим фахівцям. Тільки фахівці можуть правильно і безпечно спроектувати і виконати озеленення. У Київському регіоні за статистикою в 2000 році всього 10% власників замиської нерухомості користувалися послугами компаній з ландшафтного дизайну, озеленення і благоустрою. І це абсолютно закономірно, адже для того що б самостійне і професійно зробити у себе на ділянці ландшафтний дизайн, озеленення і благоустрій території необхідне, як мінімум, мати глибокі пізнання в архітектурному проектуванні, біології, гідрогеології, ґрунтознавстві, а також непогано знатися на інженерно-технічній справі.

У роботі визначено основні завдання, розроблено теоретичні й практичні пропозиції щодо функціонування системи озеленення і її економічного регулювання:

1. Проведений аналіз стану організації та тенденцій розвитку міського благоустрою та озеленення, підтверджує, що існуючі озеленені відкриті простори знаходяться в стані повільної стагнації. Відсутнє структурування матеріально-технічних ресурсів виробничої бази галузі згідно з її завданням. Застаріле обладнання та технології виробництва зеленого господарства. Відсутність законодавчо затверджених тарифів на роботи та інші витрати підприємств галузі й послуг фінансово-кредитної системи.

2. Визначено теоретико-методологічні основи вертикального озеленення. Вертикальне озеленення – це вид озеленення з використанням витких рослин, ліан або підстрижених дерев, широко застосовується в облаштуванні благоустрою. Метою вертикального озеленення є в короткий термін в умовах нестачі території отримати велику зелену площа, а також оформити, прикрасити фасади та стіни будівель, захистити від перегріву, шуму, пилу, створення зелених стін для ізоляції окремих ділянок одна від одної.

3. Проаналізовано досвід впровадження вертикального озеленення у зарубіжних країнах. Аналіз сучасної вітчизняної та зарубіжної практики озеленення міст відображає створення нових, добре озелених житлових масивів, збереження та благоустрій зелених зон відпочинку в межах міст та за його межами, дає можливість побачити можливі шляхи розвитку ситуації і виявити больові точки в комплексі локальних міських проблем. Вертикальне озеленення широко застосовується у країнах Європейського Союзу, а саме у Болгарії, Нідерландах, Італії, Франції, Германії, Бельгії, Угорщині та інших. Цей напрям ландшафтного дизайну має швидкі тенденції росту і розповсюдження.

4. Проведений аналіз тенденцій ринку при розробці альтернативного підходу підтверджує що популярність ландшафтного дизайну висока, про це свідчить значне зростання ринку – його ємність щорічно збільшується приблизно на 30%. Конкуренція на ринку залишається невисокою, для України цей вигляд бізнесу доки залишається новим і займається ним доки небагато. Тому впровадження реалізації вертикального озеленення є дуже перспективною, актуальною і прибутковою течією у ландшафтному дизайні.

5. Стосовно позитивних і негативних сторін вертикального озеленення, то воно позитивно впливає на повітря, тим самим очищує, зволожує, підвищує кисень у ньому, а також поглинає шум,пил, по-

краще працездатність людей, знижує стрес. Головними вимогами є помірний мікроклімат та відповідний рівень освітлення.

1. Бурак О.М. Стратегічні та тактичні завдання розвитку системи озеленення міст / О.М. Бурак // Комунальне господарство міст: наук.-техн. зб. – К.: «Техніка», 2007. – Вип. 77. – С. 38-44. – Серія: Економічні науки.

2. Данилишин Б.М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України НАН України, 1999. – 716 с

3. Правила утримання зелених насаджень міст та інших населених пунктів України. – К.: Держкомбуд: 2006. – 46 с.

4. Вергунов А.П. Архитектурно-ландшафтная организация крупного города / А.П. Вергунов. – Л.: Стройиздат, 2008. – 134 с

5. Вертикальне озеленення: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.21168.0>

6. Заец Р. Системный подход к инновационному развитию крупного города по пути экоустойчивости / Р. Заец // Досвід та перспективи розвитку міст України: зб. наук. праць. Вип.4. Філософські та теоретичні аспекти містобудування. – Дніпропетровськ: Дніпромісто, 2002. – С. 119-142.

7. Нечаєва Т. Проблемні питання і пріоритетні завдання містобудування у світлі охорони довкілля / Т. Нечаєва // Досвід та перспективи розвитку міст України: зб. наук. праць. Вип. 2. Охорона довкілля. Ландшафтна архітектура. – Дніпропетровськ: Дніпромісто, 2002. – С.76-82.

8. Про вертикальне озеленення: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ghv.com.ua/pro-vertikalne-ozelenennia/>

9. Крыжановская Н.Я. Эколого-градостроительные принципы проектирования ландшафтно-рекреационных территорий Украины: уч. пособие / Н.Я. Крыжановская. – К.: УМК ВО, 1992. – 116 с.

10. Нефедов В.А. Ландшафтный дизайн и устойчивость среды / В.А. Нефедов. – СПб., 2002. – 295 с.

11. Про концепцію екологічної освіти в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.198.0>.

Отримано 29.10.2013